

3. veebruar 2026

Lahend nr 49257/22

Nikitin vs. Eesti

Artikkel 8

Asjaolud

Kaebus puudutab kaheksat lühiajalist kohtumist, mis kaebajal, Viru Vanglas eluaegse vangina viibival kaebajal, olid oma naise ja pojaga ajavahemikus 2. juuni 2018 kuni 19. detsember 2019, mille jooksul oli kaebaja oma külastajatest klaasist vaheseinaga eraldatud ja sai nendega rääkida ainult interkomsüsteemi kaudu.

Leides, et koosolekute ajal klaasist vaheseinaga eraldamine rikkus tema õigusi, esitas kaebaja Viru vangla juhtkonnale taotluse nende koosolekutega seotud hüvitise saamiseks. Vangla juhtkond jättis taotluse rahuldamata, märkides, et kaebaja ei ole kunagi palunud koosolekuid pidada ilma klaasist vaheseinata. Vangla leidis, et see oleks olnud sobivam õiguskaitsevahend ja lisaks nõutud riigivastutuse seaduse alusel. Vangla juhtkond viitas ka lühiajaliste koosolekutega seotud üldistele turvakaalutlustele (sidumata neid kaebaja isikliku olukorraga) ja alternatiivsetele suhtlusvahenditele, mis olid kättesaadavad. Nad märkisid ka, et vangla sisekorraeeskiri sätestab, et teatud olukordades on vangla juhtkonnal kaalutusõigus lubada koosolekuid ilma klaasist vaheseinata (märkimata, et kaebaja asjaolud võisid kuuluda mõnda asjakohases sättes loetletud kategooriasse).

Kaebaja esitas edutult kaebuse Tartu Halduskohtule ning hiljem ka Tartu Ringkonnakohtule. Riigikohus kaebaja asja menetlusse ei võtnud.

EIK-sse pöördudes kaebas ta konventsiooni artikli 8 rikkumise üle, kuna tal keelduti lubamast lühiajalisi koosolekuid ilma klaasseinata.

EIK seisukohad

Artikkel 8

EIK märkis, et käesoleva juhtumi faktid on väga sarnased kohtuasjaga *Kalda vs. Eesti* (35245/19). Siiski – kuigi valitsus ei väitnud, et kaebaja ei oleks ammendanud siseriiklikke õiguskaitsevahendeid – püüdis kostjariik neid kahte juhtumit eristada, rõhutades, et erinevalt Kalda kohtuasjast ei olnud kaebaja käesolevas asjas kunagi taotlenud kohtumiste pidamist ilma klaasvaheseinata. Kuigi kaebaja väitis, et ta oli suuliselt palunud koosolekute korraldamist ilma vaheseinata ja talle keelduti seda võimaldamast, ei ole vaja selles faktilises küsimuses kindlat seisukohta võtta.

EIK leidis, et kaebajale ei saa arvestades asjaolusid ette heita seda, et ta ei ole kunagi taotlenud lühiajalisi kohtumisi ilma klaasvaheseinata. Käesoleva juhtumi ja Kalda juhtumi vahel välja toodud faktiline erinevus ei saa seega nendes konkreetsetes oludes anda alust erinevate järelduste tegemiseks sisulistes küsimustes.

¹ Lühülevaates kajastatud lahendite valiku aluseks on EIK enda otsingumootoris avaldatud Legal Summary'd ja Eestiga seotud lahendid.

EIK järeldas, et ametivõimud ei leidnud õiglast tasakaalu esitatud eesmärkide ja kaebaja õiguste vahel. Asjaolu, et kaebajal lubati samal ajal pikaajalisi kohtumisi oma naise ja tema pojaga, telefonikõnesid teha ja kirjavahetust pidada, ei muuda seda järeldust.

EIK leidis, et on rikutud konventsiooni artiklit 8. EIK leidis, et ühe kohtumise osas on kaebus vastuvõetamatu.

Artikkel 41

EIK leidis, et Eesti peab kaebajale maksma mittevaralise kahju hüvitiseks 5000 eurot.

[Otsus](#) (inglise keeles)

3. veebruar 2026

Lahend kaebuste nr 4743/21 ja 37083/21 kohta – positiivsed kohustused

Navalnõi vs. Venemaa (nr 4)

Artiklid 2, 3 ja 5-1

Asjaolud

Peale peaaegu surmaga lõppenud mürgistusjuhtumi tagajärjel Saksamaal saadud ravi naasis kaebaja 17. jaanuaril 2021 vabatahtlikult Venemaale. Venemaale jõudes arreteeriti ta lennujaama piiripunktis. Esitatud kaebused puudutavad tema vahistamist ja kinnipidamist, millele järgnes menetlus, mille tulemusel täideti talle 2014. aastal pärast kelmuse ja rahapesu eest süüdimõistmist määratud tingimisi vanglakaristus ning sellele karistusele tuginev vangistus 2. veebruarist 2021 kuni tema surmani 16. veebruaril 2024.

EIK seisukohad

Eelküsimumused

1) Kohtualluvus

Seoses kaebaja kaebusega artikli 5 lõike 1 alusel seoses tema kinnipidamisega pärast 2. veebruari 2021 vanglakaristuse tingimisi täitmisele pööratud osa aktiveerimisega kordas kohus, et enne 16. septembrit 2022 (kuupäev, mil Venemaa Föderatsioon lakkas olemast konventsiooni osaline) heaks kiidetud, kuid sellest ajast kaugemale ulatuv kinnipidamisperiood kuulub tervikuna kohtu ajalisse jurisdiktsiooni kinnipidamismääruse „pideva“ mõju tõttu.

Kohus leidis, et tal on kohtualluvus läbi vaadata ka kaebaja ülejäänud kaebused, kuna konstitutiivsed faktid olid aset leidnud enne 16. septembrit 2022.

(2) Valitsuse mitteosalemise tagajärjed kaebuse nr 37083/21 menetluses

Kostjariik, kes ei esitanud taotluse nr 37083/21 kohta kirjalikke märkusi, oli väljendanud oma kavatsust hoiduda edasise osalemisest selle läbivaatamisel. Sellega seoses kordas kohus, et konventsiooniosalise Euroopa Nõukogu liikmelisuse lõppemine ei vabasta teda kohustusest teha koostööd konventsiooni organitega. Järelikult ei saanud vastustajariigi suutmatuse menetluses osaleda olla takistuseks kaebuse läbivaatamisel.

(3) *Locus standi*

Kohus leidis, et kaebaja leisel, kes oli avaldanud soovi jätkata kaebuste menetlemist oma surnud abikaasa nimel, oli selleks õigustatud huvi.

Artikkel 5 lõike 1

(1) Kinnipidamine pärast 2. veebruari 2021

Kaebaja kinnipidamine pärast eespool nimetatud kuupäeva tulenes 2014. aasta süüdimõistvast kohtuotsusest (mis kinnitati apellatsioonimenetluses 2015. aastal) tuleneva tingimisi karistuse täitmiseks. See oli lubatud siseriikliku õigusega. Seega langes tema kinnipidamine sellel perioodil esmapilgul artikli 5 lõike 1 punkti a alla. Kuna aga kaebaja 2014. aasta süüdimõistmise ja tema 2021. aastal toimunud vabadusekaotuse vahel oli selge põhjuslik seos, pidi kohus kaaluma selle kinnipidamise vastavust konventsioonile asjaoludel, kus ta oli varem tuvastanud artiklite 6 ja 7 rikkumisi seoses 2014. aasta süüdimõistmisega.

17. oktoobri 2017. aasta otsuses kohtuasjas *Navalnõi vs. Venemaa* (nr 101/15) leidis kohus, et kaebaja 2014. aasta süüdimõistmiseni viinud menetluses rikuti artiklit 7. Kohus leidis, et kelmuse kuritegu oli „laialt ja ettenägematult tõlgendatud“ ning et ei olnud võimalik ette näha, et kaebaja käitumine kujutab endast kelmust. Sellest tulenevalt oli samavõrd ettenägematu, et tema kasumit oleks peetud kuritegelikul teel saadud tuluks, mille kasutamine oleks võinud kujutada endast rahapesu. Võttes arvesse oma järelduste olemust ja ulatust artikli 7 alusel 2014. aasta süüdimõistmise kohta ning seost selle süüdimõistmise ja kaebaja kinnipidamise vahel pärast 2. veebruari 2021, leidis EIK, et kinnipidamine rikkus artikli 5 lõiget 1, kuna kaebaja ei saanud mõistlikul määral ette näha, et tema teod toovad kaasa vabaduse kaotuse.

Lisaks leidis kohus, et kaebaja süüdimõistmine, mis oli aluseks tema kinnipidamisele pärast 2. veebruari 2021, oli menetluse tulemus, mis oli kujutanud endast „jämedat õigusemõistmisest keeldumist“. Kohtuasjas *Navalnõi vs. Venemaa* (nr 101/15) leidis kohus, et tema 2014. aasta süüdimõistmine rikkus tema õigusi artikli 6 lõike 1 alusel. Siseriiklikud kohtud ei olnud teinud otsust kuritegude sisuliste elementide kohta ega hinnanud nõuetekohaselt kaitse argumente. Seetõttu olid nende otsused kaebaja kriminaalasjas „meelevaldsed ja ilmselgelt ebamõistlikud“.

Arvestades selget põhjuslikku seost 2014. aasta süüdimõistmisega ja kohtu järeldusi artikli 7 alusel, et siseriiklik tõlgendus oli ettenägematu, ei saanud kaebaja hilisemat kinnipidamist pidada artikli 5 lõike 1 punkti a tähenduses „seaduslikuks“. Igal juhul oli Navalnõi kohtuasjas artikli 6 alusel tuvastatud sügav meelevald jõudnud ränge õigusemõistmisest ilmajätmise piirini, mis kinnitab sama järeldust.

Järeldus: artikkel 5 lõike 1 rikkumine.

(2) Kinnipidamine 17. jaanuarist kuni 2. veebruarini 2021

Selle lühema, veidi üle kahe nädala pikkuse perioodi jooksul peeti kaebajat kinni, oodates tema tingimisi karistuse täitmisele pööramise menetluse tulemusi. Kohus ei pidanud otsustama, kas tema kinnipidamine kuulus artikli 5 lõike 1 alusel lubatud aluste hulka, sest see ei olnud igal juhul seaduslik.

Pärast süüdimõistmist 2014. aastal määrati kaebajale tingimisi karistus. Nagu siseriiklik õigus nõuab, tehti tema tingimisi karistuse täitmiseks 18. jaanuaril 2021 eraldi kohtumäärus, mis kinnitati apellatsioonimenetluses 28. jaanuaril 2021. Ükski siseriiklike kohtute poolt kaebaja tingimisi karistuse täitmiseks kuni kohtuistungini kinnipidamise seadusliku aluse moodustavatest õigusnormidest ei sätestanud sõnaselgelt kinnipidamist konkreetses olukorras - need sätted olid kohandatud teistele

konkreetsetele stsenaariumidele – ükski neist ei olnud kaebaja olukorrale kohaldatav. Siseriiklikud kohtud leidsid, et neid sätteid saab tema olukorrale kohaldada „analoogia põhjal“, kehtestades seega oma kohtupraktikas tõlgenduse, mis oli vastuolus kohaldatavate õigusnormide sõnastusega. Nad ei viidanud Venemaa Ülemkohtu ega Konstitutsioonikohtu autoriteetsele tõlgendusele viidatud sätete kohta, mis kinnitanuks, et neid sätteid saab kohaldada kinnipidamisele kuni tingimisi karistuse täitmisele pööramise menetluse lõpuni. Samuti ei olnud tõendatud, et sellistes olukordades oleks olemas pikaajaline ja väljakujunenud kohtupraktika, mis toetaks viidatud sätete kohaldamist.

Tõlgendus, mis järeldas, et sellisel juhul oli olemas selline seaduslik volitus, oli nii uudne kui ka laiaulatuslik ning vastuolus õiguskindluse põhimõttega, jäädes seega alla konventsiooni seaduslikkuse standardi. Uued või laiaulatuslikud kohtulikud tõlgendused, millel puudus selge alus seaduse tekstis, ei vastanud artikli 5 lõike 1 kohastele ettenähtavuse ja omavoli eest kaitsmise nõuetele. Seega oli see vastuolus artikli 5 eesmärgiga.

Seega ei saanud kaebaja vabaduse võtmist sel perioodil pidada „seaduslikuks“.

Järeldus: artikkel 5 lõike 1 rikkumine.

Artikkel 2

(1) Kohaldatavus

Kaebaja mürgitati keemiarelvade konventsiooniga keelatud keemilise närvimürgiga Tomskist Moskvasse suunduval lennul 20. augustil 2020. Oma 6. juuni 2023. aasta otsuses kohtuasjas *Navalnõi vs. Venemaa* (nr 3) leidis kohus, et see intsident kujutas endast tõsist ja otsest ohtu tema elule. Arvestades, et siseriiklik uurimine ei võimaldanud tuvastada asjakohaseid fakte, välistada usutavaid väiteid mürgitamise kohta poliitilistel motiividel ainega, mis on rahvusvahelise ja siseriikliku õigusega keelatud keemiarelvana identifitseeritud, ega andnud muud usutavat selgitust kaebaja äkilisele haigestumisele ega tuvastanud vastutajaid, tegi kohus konventsiooniga kooskõlas oleva uurimise läbiviimata jätmisest asjakohased järeldused. Kohus leidis, et reaalne ja otsene oht kaebaja elule püsis endiselt tema Venemaale naasmise ja vahistamise hetkel 17. jaanuaril 2021 ning oli jätkunud ka pärast seda.

Järeldus: artikkel 2 on kohalduv.

(2) Põhiküsimused

Kaebaja väitis, et oht tema elule tulenes riigist endast ja et tema vahi alla võtmine ametivõimude täieliku kontrolli all oleks seda ohtu suurendanud. Tema arvates oleks ainus piisav ennetav meede olnud tema kinnipidamisest hoidumine. Seega oli nõue uudne, arvestades artikli 2 kohta käivat olemasolevat kohtupraktikat. Seda saab eristada nii riigivõimudele esitatud taotlusest võtta kaebaja vangistuse ajal meetmeid tema kaitsmiseks kolmandate isikute, näiteks kaasvangide eest, kui ka kohtule esitatud taotlusest arvestada kaebaja tervisliku seisundiga, kui otsustatakse, kas määrata vangistus või mitte, või vangistusest vabastada. Kaebaja argumendi uudsus seisnes selles, et ta oli palunud kohtutel keelduda tema kinnipidamisest riigi enda ohu tõttu.

Riik oli ignoreerinud kõiki EIK varasemaid otsuseid kaebaja kohta. Pärast peaaegu surmaga lõppenud mürgitamisjuhtumit vabatahtlikult Venemaale naasmist peeti ta viivitamatult kinni ja talle määrati vangistus, mis rikkus konventsiooni sätteid. Samuti ei võtnud siseriiklikud kohtud arvesse EIK otsust esialgse õiguskaitsevahendi kohta ega Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee otsust ja resolutsioone, mis nõudsid kaebaja vabastamist.

Kaebaja oli siseriiklikes kohtutes – nii kinnipidamismenetluses kui ka tingimisi karistuse täitmisele pööramise menetluses – väitnud, et tema kinnipidamine seab tema elu ja tervise ohtu. Ta põhjendas seda argumenti viidates peaaegu surmaga lõppenud mürgistusjuhtumile ja Keemiarelvade Keelustamise Organisatsiooni aruandele, milles oli konkreetsetelt märgitud, et mürgitusaineks oli Genfi konventsiooniga keelatud Novitšoki rühma kuuluv keemiline närvimürk. Seega jõudis kohus järeldusele, et ametivõimud, olles neist asjaoludest teavitatud, olid teadnud või oleksid pidanud teadma reaalse ja otsese ohu olemasolust kaebaja elule.

Seega oleksid ametivõimud pidanud käsitlema küsimusi ohu allika, selle taseme ja kohesuse ning ennetavate meetmete ulatuse kohta. Üks ilmne küsimus, mida tuli hinnata, oli see, kas kaebajale tekitatud oht oli vänglas suurem kui väljaspool seda, arvestades mürgistusjuhtumi kohta teadaolevat. Siiski ei olnud vaja täpselt kaaluda, mis oleks vabastanud siseriiklikud kohtud riski hindamise ja/või piisavate ennetusmeetmete võtmise kohustusest, sest kohtud lihtsalt lükkasid kaebaja argumendid kokkuvõtlikult tagasi ega püüdnud üldse täita oma artikli 2 kohast kohustust. Igal juhul ei olnud ei nemad ega ükski teine ametiasutus rakendanud mingeid ennetusmeetmeid. Seega ei olnud ametiasutused kaebaja artikli 2 alusel esitatud kaebusi käsitlenud.

Järeldus: artikkel 2 rikkumine.

Artikkel 3

Kuigi puudus piisav alus järeldada, et ametivõimud ei osutanud kaebajale piisavat arstiabi, leidis kohus, et ta pidi taluma pidevat ja märkimisväärset valu pikema aja jooksul, arvestades tema diagnoosi – nimme-ristluupiirkonna äge degeneratiivne haigus (koos lülisamba diski songaga). Ta oli kinni peetud vaid 6 kuud pärast mürgitamist, mis oli põhjustanud kooma ning pika statsionaarse ja ambulatoorse ravi. Arvestades kaebaja hiljutist rasket haigust ja sügavat veendumust, et riik oli vastutav tema mürgitamise eest, oli tema mure tervise pärast, umbusaldus kinnipidamisasutuse meditsiinipersonali vastu ja soov saada juurdepääsu sõltumatule arstiabile mõistetav. Tema ärevust pidi veelgi süvendama tema halvenev seisund. Nende tegurite kombinatsioon muutis kaebaja eriti haavatavaks – see on kaalutlus, mida tuli arvesse võtta artikli 3 kohase raskusastme läve ületamise kindlakstegemisel.

EIK leidis, et kaebajat oli samaaegselt koheldud mitmel erineval väärkohtlemisviisil. Kaebajat, kes oli eriti haavatav ja kannatas valu, oli 39 päeva jooksul hoitud unepuuduses öiste kontrollide tõttu – teda äratati iga kahe tunni tagant. Kohus leidis, et seda tehti meelevaldselt. Öised kontrollid jätkusid ka siis, kui ta oli näljastreigis ja koges seljavalu, mis suurendasid veelgi tema stressi ja kannatusi. Lisaks oli kaebaja juuksed maha aetud ilma igasuguse õigusliku aluse või kehtiva põhjendusega. Need kinnipidamise aspektid peegeldasid koos kaebaja tervise, heaolu ja väärkuse eiramise mustrit, millel oli tema väärkust alandav mõju ning mis tekitas temas hirmu ja ahastust, mis oli võimeline murdma tema moraalse ja füüsilise vastupanu. Kokkuvõttes olid need ebainimlikud ja alandavad kohtlemised.

Järeldus: artikkel 3 rikkumine.

Artikkel 34:

EIK jõudis järeldusele, et siseriiklikud ametivõimud ei olnud ilmselgelt täitnud oma kohustust järgida Venemaa valitsusele 16. veebruaril 2021 kohtureeglite reegli 39 alusel osutatud ajutist meedet, mille kohaselt tuli kaebaja viivitamatult vabastada. Kaebaja oli kinnipidamisel kuni oma surmani kolm aastat hiljem. Oli selge, et kohustuse täitmata jätmise põhjuseks oli valitsuse keeldumine aktsepteerida EIK ajutise meetme õiguspärasust.

Järeldus: kostjariik oli oma kohustused jätnud täitmata.

Artikkel 41

EIK leidis, et Venemaa peab maksma kaebaja lesele mittevoralise kahju hüvitiseks 26 000 eurot.

[Otsus](#) (inglise keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)